

مشق شب، خوب یا بد؟

معصومه اسدي

امروزه بیشتر خانواده‌ها در مورد وظایف تحصیلی که کودکان باید به عهده بگیرد، مشکل دارند و دلیلش هم معمولاً آزرده‌گی از مدرسه، معلم و مشق روزانه است. در واقع دانش‌آموزان به جای لذت‌یادگیری، متأسفانه اغلب فشار، دعوا و بی‌نظمی‌های شدید را تجربه می‌کنند.

در تعریف مشق شب می‌توان گفت، اصولاً مشق شب تکلیفی است که از طرف آموزگار به دانش‌آموزان محول می‌شود، به منظور این که در ساعات غیر از مدرسه انجام شود. در حال حاضر عقیده عمومی در مورد مشق شب بین حمایت از آن و مخالفت با آن جریان دارد. بیشتر والدین وقتی کودکان مشق شب را بی‌دقت انجام می‌دهد یا نمره‌های بد می‌گیرد، احساس مسئولیت و گناه می‌کنند. در چنین مواقعی، پدر و مادرها گمان می‌کنند کوتاهی کرده‌اند، وقت کمی گذاشته‌اند و به اندازه کافی جدی نبوده‌اند و با درک و فهم با کودکان رفتار نکرده‌اند؛ بنابراین نه تنها در جامعه ما بلکه تقریباً در همه جای دنیا والدین می‌کوشند با کلام خویش با کودک صحبت کنند و به جایزه، جریمه، معلم خصوصی یا حتی مشاوره با یک روان‌شناس یا متخصص متوسل می‌شوند تا بالاخره بتوانند یک دانش‌آموز تا حدی موفق بسازند.

در واقع دانش‌آموزان قادر به درک این مسئله نیستند که هدف آموزش مدرسه‌ای، ایجاد زیربنایی برای شروعی موفقیت‌آمیز در زندگی است. بیشتر بچه‌ها چنین تصور می‌کنند که آن‌ها فقط برای مدرسه درس می‌خوانند نه برای زندگی آینده و انگار مدرسه فقط برای این وجود دارد که زندگی را به آن‌ها سخت کند و شاید به همین دلیل است که گاه انجام تکالیف درسی برای آنان بی‌نهایت دشوار و سنگین می‌شود. در حال حاضر انجام دادن تکالیف درسی، مشکلات متعددی دارد. یکی از مشکلات رایج در انجام تکالیف درسی دانش‌آموزان این است که برخی دانش‌آموزان به تنهایی تکالیف درسی خود را انجام نمی‌دهند، در حالی که ممکن است آن‌ها از توانمندی لازم نیز برخوردار باشند یا دسته‌ای از این دانش‌آموزان اصرار دارند تمام مدت والدینشان کنار آن‌ها بنشینند. در این موارد لازم است پدر و مادر صریح و بی‌پرده به فرزندشان بگویند از او انتظار دارند به تنهایی تکلیف مدرسه خود را انجام دهد. شما در این گونه موارد تنها باید زمانی به فرزندتان کمک کنید که او به قدر کافی تلاش کرده و موفق نشده است یا مواقعی پیش می‌آید که دانش‌آموز در حل مسئله‌ای با دشواری روبه‌رو می‌شود.

در برخی موارد وقتی به فرزندتان کمک می‌کنید، کارهای او را به اجزای کوچک‌تر تقسیم کنید و با او به‌گونه‌ای کار کنید که اعتماد به نفسش افزایش یابد. لازم است بدانید بعضی از بچه‌ها به انگیزه بیشتری احتیاج دارند تا کارشان را به تنهایی انجام دهند. از دیگر مشکلات شایع این است که فرزند شما تا آخرین لحظه برای اتمام تکالیفش صبر می‌کند. در واقع بعضی بچه‌ها آنقدر تعلل می‌کنند که کار به دقیقه آخر می‌کشد. بعد می‌مانند که چه باید بکنند. این طرز برخورد، همه خانواده‌ها را زیر فشار می‌برد. در اینجا

لازم است با فرزند خود بنشینید و با لحنی محکم و قاطعانه به او بگویید برایتان قابل قبول نیست که انجام دادن تکالیفش را به دقایق آخر بیندازد.

هر روز برنامه کاری فرزندتان را وارسی کنید و ببینید هر بخش از برنامه بموقع انجام شده باشد. بعضی از بچه‌ها برای این که تکالیفشان را بموقع انجام دهند، به عوامل انگیزه‌بخش بیشتری نیاز دارند. می‌توانید به کارهای خوب آن‌ها در انجام دادن تکالیف مدرسه امتیاز یا جایزه بدهید.

مشق شب، آموزش مسئولیت‌پذیری

شما به عنوان پدر و مادر باید بدانید تکالیف مدرسه بر عملکرد درسی فرزندتان تأثیری تعیین‌کننده دارد. تحقیقات، نشان داده وقتی که صرف انجام دادن تکالیف مدرسه می‌شود روی موقعیت دانش‌آموز نقش فراوان دارد و بچه‌ها با انجام دادن تکالیف مدرسه بر مهارت‌هایشان می‌افزایند و در کار مدرسه موفق‌تر ظاهر می‌شوند. همچنین تکالیف مدرسه به فرزندتان شما مسئولیت را آموزش می‌دهند. برای بسیاری از بچه‌ها انجام دادن تکالیف مدرسه نخستین مسئولیت‌پذیری آن‌هاست. آنان مسئول هستند تکالیف مدرسه را به خانه ببرند. مسئولند این تکالیف را انجام دهند و بعد وظیفه آن‌هاست که کار انجام شده را به مدرسه برگردانند. در واقع از وقتی آموزگار مشق شب بچه‌ها را مشخص می‌کند تا زمانی که تکالیف مدرسه بازگردانیده می‌شود، مسئولیت بر دوش فرزندتان شماست. بچه‌ها از طریق انجام تکالیف مدرسه، مهارت‌هایی را می‌آموزند که برای تبدیل شدن به بالغ‌هایی باانگیزه، مستقل و موفق به آن‌ها احتیاج دارند. می‌آموزند که در زندگی خود جهتی را انتخاب کنند، روی پای خود بایستند، کاری را شروع و آن را تمام کنند. مدیریت بر زمان را بیاموزند و براساس توانمندی‌های بالقوه خود ظاهر شوند.

آن‌ها می‌آموزند پاسخگویی اعمال و رفتار خود هستند. اگر شما به عنوان والد نتوانید اهمیت تکالیف مدرسه را مشخص کنید در حقیقت اجازه نمی‌دهید آن‌ها مفهوم مسئولیت را درک کنند. بدانید که مشق شب به فرزندتان شما درس ارزشمندی می‌دهد. اگرچه ممکن است در مواقع زیادی هم خسته‌کننده باشد.

تأثیرات مثبت و منفی مشق شب

شاید بتوان گفت فراوان‌ترین منطق برای استفاده از مشق شب، تأثیر سریع آن بر یادگیری دانش‌آموزان است و طرفداران آن معتقدند مشق شب می‌تواند موجب تقویت دانش‌آموزانی شود که برای انجام آن اجبار دارند. تأثیرات مثبت آموزشی مشق شب شامل به یادسپاری بهتر دانش واقعی، افزایش درک مطالب، تشکیل مفاهیم و مهارت‌های پردازش اطلاعات و غنی‌سازی برنامه‌های درسی است.

تکالیفی که در منزل انجام می‌شود می‌تواند موجب افزایش خود نظم‌دهی و خود مدیریتی، سازماندهی بهتر زمان و تحقیق و جستجوی بیشتر شود و در نتیجه استقلال در توانایی حل مسئله را تقویت کند. این مهارت‌ها و خواص، همان‌طور که برای حوزه‌های تحصیلی مناسبند، در زمینه‌های غیرآموزشی زندگی نیز کاربرد دارند.

برخی از تأثیرات منفی نسبت داده شده به مشق شب متضاد با تأثیرات مثبت مشق شب است. برای مثال، اگرچه برخی بحث می‌کنند که مشق شب می‌تواند موجب افزایش نگرش مثبت دانش‌آموزان نسبت به مدرسه شود، اما گروهی معتقدند ممکن است مشق شب تأثیر منفی بر نگرش دانش‌آموزان داشته

باشد. آنچه آنان به عنوان یکی از علل ناپیدا و نامرئی به آن متوسل می‌شوند، اثر بی‌نیازی نامیده می‌شود، یعنی این که توان محدود برای انجام هر فعالیت‌هایی موجب از بین رفتن توجه می‌شود. با صرف وقت زیاد برای یادگیری و انجام تکالیف درسی، کودکان ممکن است از این تکالیف دلزده شوند. بنابراین مشق شب ممکن است موجب تضعیف نگرش مثبت و انگیزش پیشرفت قوی شود.

بسیاری از دانش‌آموزان که انگیزه کافی برای انجام دادن تکالیف مدرسه ندارند، خود را در زمینه کارهای مرتبط با مدرسه توانمند نمی‌بینند

آن دسته که مخالف انجام مشق شب هستند معتقدند مشق شب ضررهایی دارد از جمله خستگی عمومی هیجانی و جسمانی و عدم دسترسی به اوقات فراغت و سایر فعالیت‌های اجتماعی. آنان معتقدند انجام تکالیف، تنها رویدادی نیست که پس از مدرسه بتواند موجب یادگیری شود. بسیاری از فعالیت‌هایی که در زمان فراغت صورت می‌گیرد، می‌تواند موجب آموزش نکات مهم تحصیلی و مهارت‌های زندگی گردد و مهم این است که یک تعادل مناسب بین اوقات فراغت و یادگیری پدید آید. مداخله والدین در فرآیند تعلیم نیز می‌تواند نتایج منفی به دنبال داشته باشد. گاهی اوقات والدین برای تکمیل تکالیف به کودکان فشار می‌آورند که این مسئله می‌تواند موجب عدم انعطاف‌پذیری دانش‌آموز شود. همچنین، اگر والدین با موضوعات درسی آشنا نباشند یا اگر روش آن‌ها در مورد یادگیری با آنچه در مدرسه به دانش‌آموزان می‌آموزند، متفاوت باشد، ممکن است آنان را دچار سردرگمی کنند. با وجود استثنائات جزئی، تأثیرات مثبت و منفی مشق شب با هم اتفاق می‌افتد، برای مثال، مشق شب می‌تواند موجب پدید آمدن عادات مطالعه شود. در عین حال می‌تواند از فعالیت‌های دیگر در اوقات فراغت بازداري کند. برخی از انواع مشق شب می‌تواند اثرات مثبتی را فراهم کند، در حالی که برخی دیگر می‌توانند تأثیرات منفی داشته باشند.

به طور کلی پیشنهاد می‌شود:

- حتما سعی شود درس خواندن در محیط مناسب انجام شود

فراهم کردن محیط مناسب برای درس خواندن کار دشواری نیست. فرزندان شما برای این که بتوانند تکالیف مدرسه‌شان را بخوبی انجام دهند، به مکان ساکتی احتیاج دارند. در محیطی که حواسشان را پرت کند نمی‌توانند تمرکز کافی داشته باشند. روبروی تلویزیون مکان مناسبی برای درس خواندن نیست. همچنین جایی که برادران و خواهران دانش‌آموز مرتب مزاحم او شوند، مکان راحتی برای مشق نوشتن نیست. تکلیف مدرسه باید در مکان آرام و ساکتی نوشته شود. فرزندان شما برای انجام تکالیف مدرسه به فضای بزرگی احتیاج ندارند بلکه به محیط راحت و مناسبی نیاز دارند که از روشنایی کافی برخوردار باشد و ابزارهای نوشتاری لازم نیز در دسترس باشد.

- تکلیف مدرسه باید بموقع انجام شود

می‌توان گفت بحث‌برانگیزترین موضوع مربوط به انجام تکالیف مدرسه، زمان انجام دادن آن است. بچه‌ها اغلب درباره زمان انجام دادن تکلیف مدرسه مجادله می‌کنند و ترجیح می‌دهند تا حد امکان آن را عقب بیندازند و عذر و بهانه می‌آورند. از سوی دیگر، والدین به فرزندانشان فشار می‌آورند که این کار را هرچه سریع‌تر انجام دهند. در بسیاری از خانواده‌ها زمان انجام مشق شب، موضوع مرافعه و جر و بحث شبانه

میان پدر و مادر و فرزندان آنهاست. سعی کنید به فرزندان خود بفهمانید سایر فعالیت‌ها باید در زمانی که برای نوشتن مشق شب مشخص می‌شود، متوقف گردد. فرزندان شما باید بدانند در آن هنگام از بازی دست بکشند، تلویزیون را خاموش کنند و به محل انجام دادن تکالیف مدرسه بروند و کارشان را شروع کنند.

- در انجام مشق شب به فرزندان خود انگیزه دهید

بسیاری از دانش‌آموزان که انگیزه کافی برای انجام دادن تکالیف مدرسه را ندارند، خود را در زمینه کارهای مرتبط با مدرسه توانمند نمی‌بینند. زمانی که بچه‌ها در انجام تکالیف درسی خود سهل‌انگاری می‌کنند و مطابق میل پدر و مادرشان عمل نمی‌کنند، ممکن است والدین از جملاتی مانند «نمی‌تونی مشق‌هایت را مثل آدم بنویسی، مگر نه؟» یا «چرا مثل فلانی خوب درس نمی‌خونی؟» استفاده کنند. حرف‌هایی از این قبیل روی انگیزه و اعتماد به نفس فرزندان تأثیر سوء می‌گذارد و لازم است والدین بدانند هرچه فرزندان از توانایی‌های خود مطمئن‌تر باشند، میل آنها به موفقیت بیشتر است. پس سعی کنید از تلاش‌های فرزندان تعریف کنید و از تحسین برای انگیزه دادن به فرزندان استفاده کنید چرا که همه بچه‌ها دوست دارند تحسین شوند و با حمایت مثبت و ادامه‌دار می‌توانند به تصویر ذهنی مناسب برسند و با روحیه «من می‌توانم» تکالیف مدرسه‌شان را انجام دهند.

- در صورت لزوم قاطعیت به خرج دهید

گاه والدین لازم است با فرزندان خود در زمینه انجام تکالیف درسی قاطعیت به خرج دهند. وقتی قاطعانه حرف می‌زنید، در واقع می‌گویید که روی حرفتان جدی هستید. باید به آنها طوری پیام دهید که جای هیچ‌گونه شك و شبهه‌ای باقی نماند. صحبت قاطعانه برای این‌که بچه‌ها حرف شما را جدی بگیرند، ضرورت دارد. باید طرز برخورد شما به گونه‌ای باشد که حتی سمج‌ترین بچه‌ها نیز به این نتیجه برسند که باید مطابق نظرات شما رفتار کنند.

شما پدر و مادر هستید و در این مقام نباید با فرزندان جر و بحث دائمی داشته باشید. بچه‌ها باید بدانند مصالحه‌ای در کار نیست و همچنین باید این را برای همیشه بدانند که در کار نوشتن تکالیف مدرسه مسئولیت دارند.

منبع: نشریه جام حم